

در اختتامیه دوازدهمین جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد،
ویژه کتاب‌های قرآنی مطرح شد:

حقایق قرآن فطری و جهانی هستند

سمانه آزاد

معنوی آن در قلوب مشتاق مسلمانان در اقصی نقاط جهان مرمون اتکا به آموزه‌های قرآن شریف است و بی‌شک تقویت و استمرار آن نیز به درایت و همت ما در آموزش و پرورش و جامعه خداجو و قرآن باور وابسته است. وزارت آموزش و پرورش با تدوین سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به ترسیم چشم‌اندازهای بلند در تربیت دانش‌آموختگانی پرداخته است که ساحت‌های وجودی آن‌ها در چارچوبی هماهنگ به سوی کمال معنوی حرکت می‌کنند و حیات طیبه را شیوه خود قرار می‌دهند. بدیهی است وصول به این اهداف مقدس و تشکیل جامعه‌ای مهدوی که حضور قرآن در افراد و ارکان آن نقشی بارز دارد، مستلزم همدلی، همراهی و هم‌فکری همه عوامل دست‌اندرکار رسمی و غیررسمی نقش‌آفرین در این زمینه می‌باشد.

در ادامه آمده بود: «برپای جشنواره‌ای با محوریت کتاب‌های قرآنی یکی از تلاش‌های مقدسی است که در این حوزه برای هم‌نوایی و هم‌جهت کردن فرصت‌ها و منابع در نظر گرفته شده است. حضور و مشارکت مؤلفان، ناشران و تولیدکنندگان منابع آموزشی و تربیتی مبتنی بر قرآن کریم و هم‌راستا با برنامه درسی ملی را در این جشنواره با شکوه گرامی می‌دارم و امیدوارم با اتکال به خداوند و حمایت‌های دولت تدبیر و امید روزبه‌روز بر دانش مخاطبان و دانش‌آموزان ما در حوزه علوم

اشاره

دوازدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد با یازده دوره پیشین تفاوت اساسی داشت. در این دوره فقط کتاب‌های حوزه قرآنی منتشر شده طی چهار سال گذشته بررسی شدند تا ضعف‌ها و نقاط قوت این حوزه برای نویسندگان، ناشران و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش نمایان شود. شناساندن آثار برتر، و مناسب این حوزه که متناسب با نیازهای مخاطبان امروزی است از دیگر اهدافی بود که این دوره از جشنواره دنبال می‌کرد. در اختتامیه دوازدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، ویژه آثار قرآنی، علاوه بر تقدیر از آثار و تولیدکنندگان برتر، صاحب‌نظران این حوزه به ارائه نظرات خود پرداختند. توجه به تربیت قرآنی به‌عنوان پیش‌نیاز حاکمیت همه‌جانبه قرآن در جامعه، ضرورت توجه به ارتباط خودآگاهانه مخاطبان با قرآن و توجه به قرآن به‌عنوان کتابی هدایت‌کننده که شامل حقایق فطری و بین‌المللی است از جمله موضوعاتی بود که صاحب‌نظران بر آن تأکید داشتند.

در ابتدای مراسم اختتامیه دوازدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد، ویژه کتاب‌های قرآنی پیام دکتر فانی وزیر آموزش و پرورش قرائت شد. در این پیام آمده بود: «بی‌تردید استقرار و استحکام نظام جمهوری اسلامی ایران و گسترش نفوذ

رنگ و همه ملاحظات فنی در چاپ ایرادات جدی دارد. به نظر می‌رسد نحوه ورود ما به مفاهیم قرآنی پیوندی با زندگی مخاطبان امروز ندارد. همچنین شبکه تولید و نشر قرآن اگر می‌خواهد پر خواننده و تأثیرگذار باشد باید بر اساس نیازهای مخاطبان شکل بگیرد. یکی دیگر از نکاتی که در جشنواره به آن رسیدیم این بود که در حوزه‌هایی مانند تفسیر و ترجمه قرآن و معارف خلأهای اساسی به چشم می‌خورد. به نظر می‌رسد اتاق فکری متشکل از ناشران و نویسندگان مورد نیاز است. همچنین خلاء برخی مقوله‌ها که در اسناد بالادستی وزارت آموزش و پرورش به آن‌ها توجه شده مثل پرسشگری، تدبیر و تعقل احساس می‌شود. علاوه بر این‌ها، کشف قالب‌های جذابی که عموم مخاطبان سراغ آن‌ها می‌روند مانند قصه، ضرب‌المثل و سفرنامه کارهای مهمی است

که کمتر صورت گرفته است. حتی در حوزه قصه‌های قرآنی، که البته سهل و ممتنع است، برای همه مخاطبان کتاب مناسب نداریم. همچنین به نظر می‌رسد باید به جنبه‌های تربیتی و عمل‌گرای قرآن در زندگی توجه بیشتری شود. نتایج پژوهش و اطلاعات درست قرآنی در آثار هم از دیگر موضوعاتی است که باید جدی گرفته شود.»

مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، مدیران و سیاست‌گذاران فرهنگی

را مخاطب قرار داد و گفت: «گروه دومی که نتایج این جشنواره برای آن‌ها پیام‌هایی دارد «سیاست‌گذاران و مدیران فرهنگی» هستند. آنچه از این جشنواره استنباط می‌شود آن است که ما باید زمینه‌ساز تولید معارف و پیام‌های قرآنی در رسانه‌های متنوع باشیم. در حال حاضر کسانی که در حوزه قرآن فعالیت می‌کنند جزیره‌های دور و جدا از هم هستند که این باعث شده کارهای موازی و تکراری زیادی در این حوزه صورت گیرد. بر همین اساس سیاست‌گذاران فرهنگی باید این جزایر را به هم نزدیک کنند. همچنین این گروه باید برای تولیدات فاخر بستر مناسب را فراهم کنند تا انگیزه فعالیت در این حوزه به وجود آید. ضمناً اسناد بالادستی آموزش و پرورش مطالباتی در حوزه قرآنی دارند که باید به آن‌ها توجه داشته باشیم.»

آموزش و تربیت خردسالان؛ پیچیده و سخت

حجت الاسلام حشمتی، معاون عترت و قرآن وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، از دیگر سخنرانان مراسم اختتامیه دوازدهمین دوره جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی رشد بود. وی گفت: «به دلیل جایگاهی که این حوزه در وزارت فرهنگ و

ارشاد اسلامی دارد و انتظار می‌رود بخشی از نابسامانی‌های این حوزه توسط ما پیگیری شود، از این رو ما خریدار اطلاعات و

معارف قرآنی افزوده شود، نگرش و بینش آنان ارتقا یافته و رفتار و تربیت قرآنی آنان نیز در عرصه فردی و اجتماعی تجلی نماید. از بنیان و برگزارکنندگان و مروجان این جشنواره مقدس و پرشکوه سپاسگزارم. امیدوارم در پناه صاحب قرآن، عنایات حضرت ولی عصر (عج) و راهبردهای مقام معظم رهبری گام‌های نظام عالی‌قدرمان در طی مسیر پرافتخار پیروی از قرآن بلندتر و پربرت‌تر از گذشته باشد. توفیق روز افزون شما عزیزان قرآنی آرزوی من است.»

عدم پیوند آثار منتشر شده با نیازهای مخاطبان امروزی!

در ادامه مراسم محمد ناصری دبیر جشنواره به ارائه نکاتی پیرامون نتایج حاصل از بررسی کتاب‌های رسیده به دبیرخانه جشنواره پرداخت. وی گفت: «باعث و بانی این جشنواره به طور ویژه حجت‌الاسلام والمسلمین

دکتر محمدیان بودند که از ایشان تشکر می‌کنم. چرا که پیشنهاد ایشان سبب شد همه ما متوجه شویم که تا کنون در وادی قرآن ضعیف‌تر از آنچه فکر می‌کردیم عمل کرده‌ایم. اگر این جشنواره را با دوره‌های قبلی که کتاب‌های آموزشی و کمک آموزشی همه حوزه‌ها در آن شرکت داشتند مقایسه کنیم به نکاتی قابل تأمل می‌رسیم. معمولاً در جشنواره رشد هر سال، بالغ بر ۶۵۰ ناشر حضور فعال دارند اما در این دوره فقط ۱۱۷ ناشر شرکت داشتند. ضمناً ناگفته نماند که ما همه تلاش خود را برای جذب شرکت ناشران در جشنواره انجام دادیم اما با وجود این فقط حدود ۴۰۰ عنوان کتاب مناسب به دست ما رسید که این عدد بسیار کم است. البته ممکن است ناشرانی آثار خود را به جشنواره ارسال نکرده باشند که این خود جای تأمل دارد که چگونه علی‌رغم پیگیری‌های متعدد این تعداد کتاب به جشنواره می‌رسد!»

آقای ناصری در ادامه به برخی آمار و ارقام اشاره کرد و گفت: «در این جشنواره از بین بالغ بر ۴۰۰ کتاب، ۲۱۴ کتاب به مرحله داوری رسیدند. داوری‌ها در شش گروه انجام شد که عبارت بود از گروه تفسیر و ترجمه قرآن؛ گروه مفاهیم قرآنی؛ گروه دانستنی‌ها و لطائف قرآنی؛ گروه قصه‌های قرآنی؛ گروه قرآن و سبک زندگی و گروه حفظ و روخوانی. کتاب‌های هر گروه را سه داور شناخته شده در حوزه‌های قرآنی داوری کردند که پیام‌هایشان در بیانیه‌ها آمده است. اهم نکاتی که این جشنواره به ما نشان داد برای دو گروه اهمیت دارد. گروه نخست ناشران و نویسندگان محترم این حوزه هستند. این نکات به‌طور خلاصه عبارت‌اند از اینکه: ما در زمینه قرآن و ابعاد گوناگون آن برای مخاطبان کم کار کرده‌ایم. زبان و ادبیات رایج در آثار همچنان کلیشه‌ای و تکراری است و می‌توان گفت برای مخاطبان کم‌سن و سال جاذبه لازم را ندارد. همچنین کتاب‌سازی، جلوه‌های بصری، ویرایش زبانی، قطع و

مجموعه کارهایی که در این زمینه صورت گرفته هستیم.» وی همچنین با اشاره به پیچیدگی تربیت و آموزش کودکان گفت: «مشکل‌ترین کاری که دوستان ما در نظام تربیتی و آموزش و پرورش با آن مواجه هستند آموزش و تربیت کودکان و خردسالان است؛ کاری که گرچه به زعم ما ساده به نظر می‌رسد اما پیچیده‌ترین کار است. وی گفت: حوزه کلیسایی شورایی مرکب از روان‌شناسان بزرگ تشکیل داد تا برای چگونگی انتقال مفاهیم معنوی به کودکان دو تا چهار سال به ویژه در زمینه خدانشناسی برنامه‌ریزی کنند. دنیای امروز دنیای تکنولوژی‌های آموزشی است که موضوع اصلی آن‌ها انتقال مفاهیم است. از این رو ما هم باید تولیداتی را در این زمینه داشته باشیم. همه ما باید دست به دست هم دهیم تا اقدامات اساسی تری انجام شود. برپایی این جشنواره کار پسندیده‌ای است و امیدوارم با همکاری ناشران، مؤلفان، هنرمندان و آموزش و پرورش فعالیت‌هایی صورت گیرد تا در جشنواره‌های بعدی تولیدات بهتری را شاهد باشیم.»

حجت الاسلام محمدی:
اگر به مختصات انسان و قرآن توجه نداشته باشیم و نسبت درستی بین آن‌ها برقرار نکنیم محصولمان (اعم از کتاب و فیلم و...) نمی‌تواند سمت و سوی واقعی و حقیقی خود را پیدا کند

بازگویی و بازآموزی است که اشاره به همان حقایق ناب قبل از خلقت انسان دارد. در واقع انبیای الهی با آوردن کتاب‌های سماوی این حقایق ناب را بازخوانی و بازگویی می‌کنند. لذا همه حقایق قرآن فطری و بین‌المللی است.»

حجت الاسلام محمدی با اشاره به جایگاه انسان گفت: «ما با موجودی سر و کار داریم که قرآن به‌عنوان برترین مخلوق خداوند در عالم وجود به آن اشاره کرده است. انسان به‌عنوان هدف بسیاری از خلقت‌های دیگر در عالم وجود است. همه این‌ها موضوع گفت‌وگوی این همایش و جشنواره است. اگر به مختصات انسان و قرآن توجه نداشته باشیم و نسبت درستی بین آن‌ها برقرار نکنیم محصولمان (اعم از کتاب و فیلم و...) نمی‌تواند سمت و سوی واقعی و حقیقی خود را پیدا کند. از سوی دیگر، عدم ارتباط آثار با نیازهای جامعه نکته کلیدی و حساسی است. هر محصولی که بتواند پاسخ‌گوی نیاز جامعه باشد با اقبال بیشتری مواجه می‌شود. لذا توجه به نیازهای موجود، ایجاد نیازهای جدید و پاسخ‌گویی به آن‌ها اقبال به دنبال دارد، اما بیشتر آثار ما در مرحله توجه به نیازهای موجود هم مشکل دارند.»

اهمیت ارتباط خودآگاهانه با قرآن

دبیر کمیسیون توسعه فرهنگی قرآن شورای عالی انقلاب فرهنگی افزود: «کتاب درسی به‌عنوان یک محصول قرآنی می‌تواند مورد توجه ویژه قرار بگیرد. میان فطرت و کتاب رابطه‌ای وجود دارد. ادیان الهی که پاسخ‌گوی فطرت پرستش خود کتاب آورده‌اند و پیامبران تبلیغی حافظ و مبلغ کتاب بوده‌اند. پس کتاب قصد دارد آموزش‌های فطری را بازخوانی و بازگویی کند. از این رو پیوند عمیقی میان مدرس و معلم و کتاب وجود دارد. زبانی که کتاب برای انتقال محتوا انتخاب می‌کند هم اهمیت بسیاری دارد. ما در ایران با دو زبان مواجهیم. یکی زبان فارسی که زبان مادری ماست و دیگری زبان عربی که زبان قرآن است. پس زبان اصلی رابطه خالق با مخلوق زبان عربی است. قرابت زیادی که بین زبان‌های فارسی و عربی وجود دارد ظرفیت بسیار خوبی است که ما بتوانیم ارتباط با قرآن را برای دانش‌آموزان «خودآگاه» کنیم. ارتباط با قرآن هر چه خود آگاهانه‌تر و مستقیم‌تر باشد نتیجه بهتری خواهد داشت ولی لازمه آن آشنایی بیشتر با زبان عربی است. لذا یکی از عوامل اصلی موفقیت در ترویج و توسعه فرهنگ قرآنی توجه به توسعه هدفمند و روشمند زبان عربی در ساحت‌های گوناگون است.»

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدی به ویژگی‌های کتاب ایده‌آل در زمینه قرآن اشاره کرد و گفت: «اگر بتوانیم در کتاب درسی به چند ویژگی توجه کنیم بسیاری از نکته‌هایی که عرض کردم تأمین خواهد شد. از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های کتاب آن است که در راستای فرهنگ قرآنی باشد. فرهنگ

حقایق فطری و بین‌المللی قرآن

حجت الاسلام محمدی، دبیر کمیسیون توسعه فرهنگی قرآن شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز با ابراز خوشحالی از برپایی این جشنواره به برخی آیات سوره الرحمن اشاره کرد و افزود: «یکی از دست‌مایه‌های اساسی که

دانش‌آموزان می‌توانند با استفاده از آن با خلقت آشنا شوند. سوره الرحمن است. این سوره ابعاد زیبایی دارد که جامعه از آن مغفول مانده است. بر اساس آیه نخست این سوره، نخستین معلم قرآن در عالم خداوند است (عَلَّمَ الْقُرْآنَ) و پس از آن انسان را آفرید (خَلَقَ الْإِنْسَانَ). مفسران معتقدند منظور از آموزش حقایق ناب قرآنی به فطرت انسان‌ها قبل از خلقت آن‌هاست. تمام آموزه‌های قرآنی به‌عنوان بخش اساسی تعلیمات فطری انسان مطرح است. در حقیقت با متولد شدن هر انسان یک قرآن هم با او متولد می‌شود. در واقع مجموعه آموزه‌های قرآن در فطرت همه انسان‌ها وجود دارد. در آیه بعدی این سوره می‌خوانیم «علمه البیان» تعلیم بیان همان است که انبیای الهی در قالب کتاب‌های سماوی می‌آورند. آن آموزه‌های فطری در قالب آیه «انا نحن نزلنا الذکر» تجلی می‌کند و بیان می‌شود.»

وی افزود: «از میان مجموعه صفات قرآن مهم‌ترین صفت‌ها، صفت‌های حکیم، کریم، مجید و... است. یکی از این صفات هم صفت ذکر است که فوق‌العاده حساس و مهم است. ذکر به معنی

قرآن دیده می‌شد و از آن‌ها تشکر می‌کردیم که البته تشکر ما به قدر وسع ماست. از سوی دیگر جامعه باید آثار خوب قرآنی را بشناسد و این جشنواره قصد دارد این آثار را معرفی کند تا دیگران از آن بهره‌مند شوند. البته شاید در این زمینه کاستی‌هایی داشته باشیم از جمله آنکه ممکن است کتاب‌هایی وارد جشنواره نشده باشند. ما در آغاز راه هستیم و امیدواریم که در سال‌های آتی هم ناشران و نویسندگان و هم گردانندگان دبیرخانه جشنواره اهتمام بیشتری داشته باشند و کار وسعت بیشتری پیدا کند.»

وی در ادامه گفت: «من امروز دو نگرانی دارم. یک نگرانی مبتنی بر قولی از رسول اکرم (ص) است که در قرآن به آن اشاره شده است. پیامبر اکرم (ص) به درگاه خداوند از مهجور ماندن قرآن توسط امت خود شکایت کرده‌اند. من از این شکایت

دل‌نگرانم. دوم آنکه پیامبر (ص) توصیه‌ای کرده‌اند که اگر چنین اتفاقی افتاد به قرآن روی بیاورید: «فَإِذَا التَّبَسُّتَ عَلَيْهِمُ الْفِتْنُ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ» ما نسبت به آن شکایت و این توصیه چه می‌کنیم؟ آیا قبول داریم که فتنه‌ها و آشوب‌های فکری، اعتقادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی به ما هجوم آورده‌اند؟ اگر قبول داریم راهکار را کجا جست‌وجو می‌کنیم؟ از کجا می‌آموزیم که این فتنه‌ها

را خاموش و این فسادها را اصلاح کنیم؟ و اگر در روز قیامت این شکایت اتفاق افتاد آیا ما مشمول آن نخواهیم بود؟ یقیناً بخشی از این شکایت شامل ما می‌شود و اگر امروز در جامعه برخی افراد نسبت به قرآن کم‌توجه هستند معلوم است که قرآن مهجور مانده است.»

در پایان، حجت الاسلام والمسلمین محمدیان افزود: «نخستین توصیه قرآن در این زمینه آن است که آن را بخوانیم. پس از آن تدبیر در قرآن هم لازم است. بعد از تدبیر باید به اجرایی و عملیاتی شدن قرآن توجه کنیم. ما در آموزش و پرورش کارهای خوب کم انجام نداده‌ایم اما کارهای باقی‌مانده بسیار زیاد داریم و باید به این نکته توجه کنیم که آنچه تولید می‌کنیم باید بهترین باشد. آنچه در سطح ملی نگرانی ایجاد می‌کند آن است که هنوز قرآن مبنای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری ما قرار نگرفته است. نه فقط در حوزه فرهنگ و آموزش که در حوزه اقتصاد و موضوعات اجتماعی هم همین‌طور است. هنوز در این حوزه‌ها قرآن حاکم نیست و این نقص زمانی برجیده خواهد شد که از ابتدا تربیت قرآنی اتفاق بیفتد. تا این اتفاق نیفتد با آویزان کردن چراغ‌های روشن بر شاخه‌های درختان لخت در بیابان بهار نخواهد شد. البته چشم‌ها را روشن خواهد کرد اما بصیرت افزا نخواهد بود. از همکارانم تشکر می‌کنم که با برگزاری این جشنواره زخمه‌ای بر تارهای وجودی ما زدند تا بلکه ناله‌ای برخیزد. امیدوارم این ناله‌ها به ثمر بنشینند.»

قرآنی مثلثی است شامل سه ضلع توسعه معرفت قرآنی، توسعه ایمان قرآنی و توسعه رفتار قرآنی، و کتاب ایده‌آل کتابی است که بتواند هم‌زمان هر سه ساحت معرفت، ایمان و رفتار را مورد توجه قرار دهد و حرف‌های روشنی در این زمینه داشته باشد. رشد متوازن معرفت، ایمان و رفتار است که محصول و نتیجه خوبی دارد.

سنت محور بودن کتاب هم ویژگی مهم دیگری است. ما نباید از روش پیامبر (ص) در آموزش غفلت کنیم. این یک خطای راهبردی است که قرآن را تکه تکه به دانش‌آموزان آموزش دهیم. ما باید در آموزش سوره محور باشیم. در گذشته که آموزش جزء سی‌ام قرآن مرسوم بود بسیاری از بسترهای آموزش قرآن را فراهم می‌کرد. در آموزش سوره‌ای قاعدتاً آموزش حفظ، آموزش واژه، ترجمه، تدبیر و درک مفاهیم هم وجود دارد.»

وی با تأکید بر ایجاد فرهنگ قرآنی ادامه داد: «ما باید ابتدا چند فرهنگ را در نظام آموزش و پرورش و مجموعه کتاب‌های درسی ایجاد کنیم و گرنه آموزش‌های ما آب در هاون کوبیدن است. برخی از این فرهنگ‌ها لفظی و برخی معنایی هستند. از جمله فرهنگ‌های لفظی فرهنگ قرائت، فرهنگ تلاوت، فرهنگ ترتیل، فرهنگ استماع و... هستند که تا آن‌ها را ایجاد نکنیم راه به جایی نمی‌بریم. این فرهنگ‌ها نسبت‌هایی با هم دارند؛ به این ترتیب که وقتی فرهنگ قرائت حاصل می‌شود فرهنگ‌های بعدی به دنبالش می‌آیند. یکی از فرهنگ‌های محتوایی هم فرهنگ استرحام است. در واقع یکی از رسالت‌های قرآن شفا و رحمت است. این فرهنگ زمانی حاصل می‌شود که قبلاً فرهنگ‌هایی مانند قرائت ایجاد شده باشد. در کتاب‌های درسی باید به این فرهنگ‌های متنوع توجه شود در غیر این صورت در آموزش‌هایمان ناکام خواهیم بود.»

حجت الاسلام والمسلمین محمدی از اقامه نماز با عنوان نماد موفقیت آموزش‌های قرآنی یاد کرد و گفت: «نماد موفقیت ما در آموزش‌هایمان پرورش دانش‌آموزان نمازخوان است. لذا یکی از مسائلی که باید در روابط میان معرفت و ایمان و رفتار به آن توجه شود اقامه نماز است. همچنین باید فرهنگ تلاوت دائمی قرآن را ایجاد کنیم تا به تدریج به حوزه‌های حفظ، فهم و تدبیر نزدیک شویم.»

قرآن مبنای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌ها نیست

حجت الاسلام والمسلمین

محمدیان، رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در ادامه این مراسم به اهداف جشنواره اشاره کرد و گفت: «نخستین هدف جشنواره ایجاد انگیزه و پس از آن تأمل در آثار

منتشر شده این حوزه است. از سوی دیگر باید زحمات خادمان

حجت الاسلام محمدیان:

آنچه در سطح ملی

نگرانی ایجاد می‌کند

آن است که هنوز قرآن

مبنای برنامه‌ریزی و

سیاست‌گذاری ما قرار

نگرفته است